

ЛАУДАЦИО
ЗА УВАЖАВАНИЯ ОТ ВСИЧКИ НИ ПРОФ. ЙОРДАН ЗАИМОВ –
ПО СЛУЧАЙ 95 ГОДИНИ ОТ НЕГОВОТО РАЖДАНЕ!¹

Анна Чолева-Димитрова, Васил Райнов
Институт за български език, Българска академия на науките

Уважаеми колеги,

Институтът за български език „Проф. Любомир Андрейчин“, Пловдивският университет „Паисий Хилендарски“ и Дружеството на ономастите в България „Проф. Йордан Заимов“ организират тази Кръгла маса в чест на годишнината от раждането на един от най-големите български езиковеди и интелектуалци, дългогодишния ръководител на изследователски звена в Института – проф. Йордан Заимов.

Всеки от присъстващите тук има своите основания за уважение и респект към направеното от Професора. Аз също имам своите – и ще си позволя да ги споделя.

През 1986 година пред Специализирания съвет по неврология, психиатрия и неврохирургия защитих своя голям докторат на тема „Върху някои патологични и гранични аспекти на вербалното поведение“. Тогава работех в Института за изучаване на мозъка, в Секцията по невропсихология, като психолингвист. Моят учител и ментор, големият български психиатър и невропсихолог проф. Коста Заимов беше член на Съвета и покани известни учени и интелектуалци на тази защита. Сред тях беше Йордан Заимов, който е и първи братовчед на К. Заимов. В т.нар. разширение на Съвета бяха институционално поканени проф. Т. Бояджиев, проф. Б. Велчева, проф. Ив. Кочев, доц. М. Троева. Разбирате, че такива неща не могат да бъдат забравени. След това продължих своя творчески път в ИБЕ – в секцията по Общо езикознание. Два дни след като през 2003 г. бях избрана за директор на ИБЕ, проф. Елена Савова, директор на Академичната библиотека и заедно с проф. Заимов ръководеща Изследователската група за откриване и публикуване на старобългарски писмени паметници, ме посвети в една истинска история и творческа съдба. Заимов осигурява достатъчно средства от дарения (от западноевропейски донор), за да завърши и публикува Асеманиевото евангелие, изписано със собствено създадената от него пишеща машина за глаголица. Изпратено е на

¹ Автор на първата част на текста е В. Райнов, а на втората, в която е представена творческата биография на Й. Заимов, автор е А. Чолева.

БАН и копие на Евангелието, но в последния миг то се издава фототипно – публична тайна е от кого – а парите по целесъобразност заминават за други неща в Академията – и на това действие е известен извършителят.

Така нещата потъват в забвение, професорът почива, а за мен остава тежката задача да направя невъзможното. Сериозни лични и семейни причини ме задължиха тогава допълнително и работата започна! Оригиналните страници, създадени от Заимов, представляваха глаголически текст и успоредния кирилски – това всичко получихме с акт на дарение от сем. Заимови (проф. Тъпкова – съпруга и майка, и техните дъщеря и син); доц. Карачорова, която днес е една от малкото способни да четат и съпоставят глаголически с кирилски текстове, направи сравнения в разночетенията. Имаше загубени страници, които тя попълни от други фотокопия, а доц. Икономов направи обработка на техническите записи и подобри състоянието им. Дискът вече е качен на сайта на Института от четири години. Неговото размножаване заплати проф. Коева чрез ИБЕ през май 2012 г. и тържествено го представихме в БАН като наше общо дело! Проф. Савова вече я нямаше, та предадох копие от диска на нейната дъщеря – преводачката и редакторката Добринка Савова-Габровска.

Още нещо не беше направено приживе от проф. Заимов, все пак той почина твърде млад – отпечатването в завършен вид на българския водопис. Неговото семейство реши и го предаде (изработен до буква Р) на екип от Университета във Велико Търново, който спечели огромен финансов проект на ФНИ. Очаквано беше и заплащане на авторския труд. Това не последва, а текстът бе публикуван от името на този университет (направи го М. Атанасова), без да бъде посочено къде е работил Заимов, планова задача на кого е бил трудът и пр. През 2012 г. Секцията по ономастика в ИБЕ получи като дарение от сем. Заимови материали от архива на професора. С благодарност приехме последното останало от огромното му творчество (в Държавния архив също търсихме, но без резултат)! Така за едно лято седнах и изписах цялата буква С, последната, създадена от Заимов – тя е огромна по обем и с много дълги успоредици. Някои съкратих, а други не влязоха в компютърния текст от 250 стр. Ето няколко статии от поинтересните, представени като приложение*.

* Приложение

Слокòщица, Слокошка река, долно течение на Новоселска р., от с. *Слокощица*, Ю до Кюст. до Струма (тур. име *Дермен дере* 1576

- г., РСт 461; Миков 83). През 1530 г. пътешественикът Курипешич бележи селото *Osslokosstaniza*; в бел. от 1644 г. името е отбелязано *ослокошица* (Й. Иванов, Северна Македония, 150, 262-3). – Така става ясно, че *Слокошица* е образув. от **Ослоковска* (река) от СелИ **Ослоково*, което е прилаг. от **осл-ок* = умал. от изч. същ. *осел* + умал. наст. *-ок*, за която срв. *магар-ок* 'магаре' (Геров), СелИ *Турковци*, Трънско, от **тур-ок* 'биче' от *тур* 'див бик'; вж. и Миков 83: „Като тракийски можем да сметнем *Германъщица*, *Слокошица* и *Соволищица*, притоци на Струма“. (*Слоковска река* > (о)сл^ок и *-ъск-ица* > *Слокошица*). Срв. още *Слоковски*, РИ, *Слокошица*, Кюст.; *Слокоска река*, с. Богослов, Ю 3 Кюст.
- Сло̀мер**, с. С 17 Павликени. Стар запис: тур. *Ислаумир* 15 в., 1585, 1638 (РСт 461). – От нач. **Слав̀мерјь* = прил. с *-јь* от ЛИ **Слав̀меръ*, с изпад на междугласно *-в-*, срв. там *го̀едо* от говедо, и стягане *ао* > *о*, ЛИ *Ислаумир* 16 в. в Лариса, чеш. *Slavomír*, пол. *Ślawomir*, стлуж. *Scalaomir*, *Zlaumer*; заето в рум. *Slavomir*; срв. СелИ *Сломище* Ю 16 Костур, хърв. РИ *Slot*; рус. с. *Сломище* Минск.
- Сло̀мерски геран**, кл. Ю Червена, С СЗ Павликени, край с. Сломер; *Сломерския трап*, м. С Недан, Павл.
- Сло̀нч̀**, кл. СИ 1 Прибой, ЮЗ Радомир (вер. изцяло от Пр *Сло̀нч̀* за едър човек; може да се мисли, че е първо МИ, от обл. *слон* 'навес, кошара' (Троянско, НК) и *-чо* е прибавена за персонификация на обекта.
- Сло̀ница**, склон, Ю 1,5 Яворница, З Петрич (имало *слон* 'кошари', ВШ).
- Сло̀ница**, м. Сливово, Дебър (ВШ); ЮИ Миндя, Дряновско; Радино, ЮЗ Трявна; гора Дървари, Дряновско (НК); скл. С 4 Кърналово, С Петрич; м. Валовища Й.И); *Сло̀нище*, н. З Азманите; З Димитриев хан, Дряново (НК). – Мн. ч. от *сло̀нище* 'място, където има (за)слон'.
- Сло̀бешка река̀**, поток, при Лопян, И Ботгр. (Стилч). – Прилаг. с наст. *-ск-* от осн. *Сло̀беш-на* МИ *Сло̀бешница*, образ. от диал. *сло̀ба* 'стълба' + *-ец-ън-ица*, от *с(т)лъба* като *лъ* в говора е дало *у*, както във *вук* (Стилч), семант. срв. *Сл̀бечки дол*.
- Сло̀жбище**, 1. чешма при Караманица, ЮЗ Босилеград; 2. б. гор. Долно село, Кюст.; 3. Къшле, ЮЗ Трън; 4. Чешлянци, СЗ Кюст. – Изпърво МИ, от *службище* 'място дето са правили служба, оброк'.
- Сл̀бечки дол**, 1. Треклина, С Кюст, С 32, 494 (БДим). 2. дол, Пенкьовци, Ю Трън. – Прилаг. < осн. *сл̀б-* на МИ **Сл̀бица* с наст. *-(ъ)ск-и*; по-малко вероятно от МИ **Сл̀бец*, от диал. *сл̀ба* 'стъл-

ба', т.е. стъпаловидна местност; срв. рус. с. *Столбец*, Столбечкое (RGN).

Слънчев извор, кл. С Тополовград. – Вероятно ново име, прилаг. от *слънце*, може би превод от тур. *güneş kaunak*; ЛИ *Слънчо*, срв. РИ *Слънчев* в Котел, СелИ *Слънчилци*, Благр.

Слънчо, извор при Прибой, ЮЗ Радомир. – Срв. ЛИ *Слънчо* в Кюст., Умленски.

Слъп, слап, 1. равн., поток С 4 Н. село, 24 Търново; 2. Лъжане, Ботгр.; 3. Лесков дол, И Своге;. – От *слъп* 'водопад', срв. *Станьов слъп*, Голям Извòр, СЗ Тетев.; р. *Slornica d. Wisla*; *Сл³пница*, *Сляпото езеро*, карстово езеро ок. 200 кв.м. Козирог, СЗ Габрово (НК).

Сляпото йзворче, Ю 1. Нареченски бани, Асенгр. (с водата му лекуват очни болести). 2. И 3 Станчов хан, Ю Дряново (НК). 3. кл. в гъста, сляпа гора при Белила, 3 до Грудово (БМ). 4. изворче при Димовци, И Казанлък.

Смайна, Смайна река, р. изв. ЮЗ Стакевци, ЮЗ Белоградчик, -пр Горна Раковица -пр Стакевската река, -л Лом, -д Дунав. – От изч. прилаг. **смаен*, *смайна*, запазено в словен. *stajen*, -*jna* 'съвсем сух', *stajna* 'голяма суша', срв. и рус. обл. *смага* 'горещина, пек, жажда', срхр. *см³гнути* 'потъмнявам (до обгаряне)', чеш. *smahlý* 'изсушен', пол. *staga* 'жажда', за етим. вж. Vasmer, REW 2, 69. Бълг. и словен. прил. *смайна* е образ. от същ. **смага*, с изчезване на -*г*- между гласни, както диал. *моа* < *мога*, срв. и разг. *лойка* < *логика*; *смай*, *Смайна*, от изч. същ. **смай*, прил. **смајънъ*, **смајъна*, срв. словен. (по-горе, Pleteršnik 2, 517); едва ли е във връзка с общо слав. *смага* 'горещина, чернота', освен ако не се допусне, че само в б. и словен. от *staga* е получено рано *стаа* > *ста* и от него е обр. прилаг., което е много малко вероятно.

Смай въртоп, (вж. по-горе *смайна*) дол И 6 Комщйца, С СЗ Годеч ГСУ 60, 215 ; (вер. от запов. ф. на *смая* 'учудвам, омайвам се').

Смайница, нл 3, 0,5 Беренде, СЗ Радомир (вж. *смайна*, както и ЙЗ, СлавФил 3, 1963, 304; срв. сръб. *Смајевац* м. в Срем (Попович, Срби у Срему, 102).

Да припомним и по-важните неща от неговия житейски и творчески път.

Проф. д.ф.н. Йордан Заимов е роден на 23 април 1921 г. в гр. София. Завършва специалността „Славянска филология“ в СУ „Св. Кл. Охридски“ през 1944 г. Негови учители са блестящите учени –

академици и професори – Стефан Младенов, Йордан Иванов, Стоян Романски, Димитър Дечев, Михаил Арнаудов. Проф. Заимов владееше осем и ползваше още два пъти по толкова езика. Неговата изключителна езиковедска подготовка става основата, върху която се градят забележителните успехи на учения в нелеките езиковедски дисциплини като етимология, ономастика и история на езика.

Научната му дейност е свързана изцяло с Института за български език. Това е мястото, където от 60-те години на ХХ в. се провеждат системни ономастични изследвания. Най-голяма заслуга за това има неуморимият и всеотдайният учен, който е основател на секция „Ономастика“, а същевременно и ръководител на Групата за издаване на старобългарски паметници в БАН.

Неговите трудове са същностни постижения на българската ономастика: *Топонимията на Южна Добруджа, Местните имена в Пирдопско, Местните имена в Панагюрско, Заселване на българските славяни на Балканския полуостров. Проучване на жителските имена в българската топонимия, Български географски имена с -jъ, Изследвания върху българската топонимия в Албания и Гърция, Топонимното словообразуване; Български именник*. Капиталният труд на неговия живот – *Български водопис (А – Р)*, е обсъден и приет за печат през 80-те години на миналия век. Това е най-значимото досега изследване върху българската хидронимия. В него са включени 50 000 имена на водни обекти, както и 50 карти. До последния си дъх Заимов работеше упорито върху българската топонимия в съседните страни – предимно Гърция и Албания.

Другото основно направление от научната дейност на проф. Заимов е историята на българския език. Като най-големи постижения в тази област са изданията на старобългарските паметници *Битолски надпис на Иван Владислав, самодържец български. Старобългарски паметник от 1015 – 16 г.* (София, 1970, в съавторство с В. Тъпкова-Заимова); през 1971 г. авторът е отличен за този труд с Кирило-методиевска награда на БАН; *Супрасълски или Ретков сборник* (1982 г. в съавторство с Марио Капалдо) – Кирило-методиевска награда на БАН за 1983 г.; *Асеманиевото евангелие. Старобългарски паметник от XI в.* – за него стана дума по-горе.

Проф. Заимов извършва огромна събирателска, научна, организационна и популяризаторска дейност за българската ономастика. Освен колеги от Института, които той успява да привлече за ономастичната кауза, при него идват за консултации и повечето краеведи, започнали усърдна топонимична, теренна работа: Вельо Велев, Иван Умлен-

ски, Костадин Костадинов, Богдан Николов, Менча Жечева, Йордан Еленин, Александър Арнаудов, Цанка Константинова и др. Институтът за български език осигурява на желаещите да изучават топонимното българско наследство експертна помощ и сериозна финансова подкрепа. Заимов не щадеше сили в работата си с краеведите. И те му се отблагодаряваха с признателността си. К. Костадинов пише в предговора на своята книга *Местните имена в Асеновградско*: „Благодарение на активната и дружелюбна намеса на проф. Заимов (прекланям се пред светлата му памет) продължих да работя“. Авторът изказва благодарност, освен на научния си консултант проф. Заимов, и на научните сътрудници от Института за български език, „които се отнесоха с уважение и разбиране към моята задача“. За основно методологично ръководство в повечето изследвания служи трудът на Заимов *Местните имена в Панагюрско*. Цанка Константинова пише в излязлата от печат през 2008 г. книга *Топонимията на Казанлъшко*: „Събирателската теренна работа започнах през 1980 г. като член на Ономастичното общество към Института за български език при БАН под ръководството на проф. Й. Заимов“. В предговора на книгата *Местните имена в Кюстендилско* е отбелязано: „Иван Умленски и Георги Ковачев са подкрепени от проф. Й. Заимов, който им оказва необходимото научно съдействие, а Институтът за български език при БАН осигурява финансови средства за командировки в изследвания район“.

Професор Й. Заимов отделя немалка част от времето си и за обучаване на следовници. Чрез защитата на дисертации се ускорява процесът на събиране на топонимни материали от цялото българско езиково землище. И трите негови редовни докторантки защитиха успешно дисертациите си по микротопонимия: Анна Чолева, Ничка Бечева, Румяна Кокаличева (бяха изследвани в топонимично отношение Радомирско, Ивайловградско и Харманлийско). Това е колективът, който издаде *Библиография на българската ономастика 1971 – 1980 г.* (1993) и има голяма заслуга за събуждането на интерес към събиране на топонимни материали и у много колеги от Института, като някои от тях се насочват към проучване на своите родни места.

През 1972 г. в София се провежда XI Международен ономастичен конгрес, чийто организатор е Институтът за български език. Председател на Организационния комитет е акад. Вл. Георгиев, а член на Организационния комитет – проф. Заимов. Те са и редактори на излезлите от конгреса материали в два тома. Заимов е от първите автори на многотомния *Етимологически речник* (наред с Вл. Георги-

ев, Ив. Дуриданов), както и съавтор на методиката за събирането на материала/статите.

Проф. Заимов беше член на Международния комитет по ономастика, на Комисията по ономастика към Международния комитет на славистите, член на редколегията на сп. „Балканско езиковедие“. За цялостната си значима научна дейност той получава орден „Кирил и Методий“ I ст. и медал „100 години БАН“.

Голяма част от ономастичните монографични трудове за отделни околии, появили се през последните десетилетия на XX и в началото на XXI в., са изработени като планови или извънпланови задачи на Института за български език и са обсъдени на заседания на секция „Ономастика“, включително и изследванията на външните сътрудници. Те не пропускат да отбележат в книгите си благодарността за оказаната им методична и консултантска помощ от ономастите в ИБЕ, както и за финансовата подкрепа при теренните работи, предлагана от Института за български език. Почти винаги трудовете са били рецензирани от специалисти на Института. Там е обсъден и рецензиран един от основните трудове по българска антропонимия – *Честотно-етимологичен речник на личните имена* на проф. Н. Ковачев от ВТУ „Св. св. Кирил и Методий“.

Издателството на БАН е отпечатало досега 16 топонимични монографии за околии, част от които са от поредицата БЪЛГАРСКА ОНОМАСТИКА. След 1989 г. издаването става все по-трудно, но колегите и външните сътрудници, които успяват да осигурят средства, частни или от спонсорства, публикуват трудовете си в различни издателства. По този начин стават обществено достъпни още 20 ономастични изследвания за околии. През последните години с активна издателска дейност се заемат колегите от В. Търново – някои от обсъдените и приети за печат ономастични трудове (*Местните имена в Ардинско, Местните имена в Брезнишко, Местните имена в Пернишко* и др.), както и някои дисертации от ИБЕ (ономастични монографии за Тополовградско, Ивайловградско, Харманлийско), вече са отпечатани. Авторите и издателите не посочват къде са създадени тези трудове и кой е финансирал експедициите, защитите и работното време, а това е ИБЕ – БАН.

Ономастичните изследвания в Института за български език при БАН като обем и професионално ниво на разработките представляват значителна част от ономастичните проучвания в България. Това е и един от най-големите изследователски центрове по ономастика в нашата страна, чиято заслуга безспорно принадлежи на почитания днес

езиковед. Когато говорим за приноса на проф. Заимов за българската ономастика, трябва да споменем всички страни на неговата всеобхватна дейност – безспорните научни постижения, огромния обем на неговото творчество, което продължава да предизвиква нескрит интерес и възхищение и до днес, всеотдайната му работа със следовниците – краеведи и докторанти. Много колеги признават неговия безспорен научен авторитет не само у нас, но и в чужбина.

Забележителните му научни трудове са ненадминат връх за българската ономастика и с право можем да кажем, че той остава един от най-големите учени – ономасти, и без съмнение е изследователят с най-многогранно ономастично дело през втората половина на ХХ век в България. Проф. Заимов работи до последния си дъх, изцяло отдаден на науката, с голямото си родолюбиво сърце на пазител на българщината. Той ще остане светъл пример за нас и за следващите поколения.